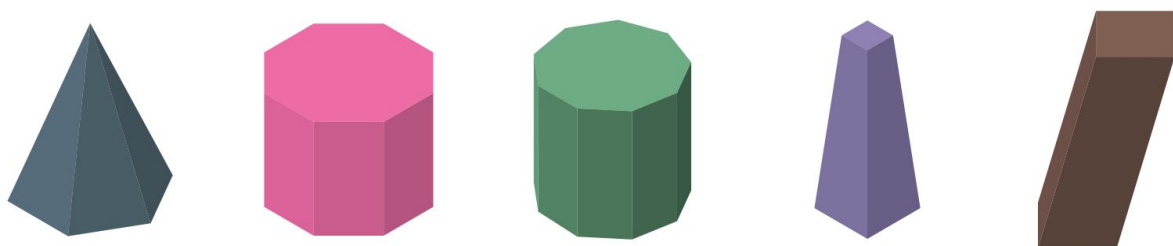

Brief 2 van 2019
adviescommissie

Limburgs Digitaal Erfgoed

Brief 2 – 2019

adviescommissie

Limburgs Digitaal Erfgoed

juli 2019

<u>Inhoud</u>	2
Definitie digitaal erfgoed	3
Belang van solide partnerschap	5
Eén softwarepakket voor collectiebeheer is geen doel op zich	6
Wel of geen centrale infrastructuur?	7
Is toegankelijkheid van collecties in het geding?	7
De werking van duurzame identifiers	8
Inhoudelijke invulling van het steunpunt	9
Algemene zaken	10

Copyright © juli 2019, Adviescommissie Limburgs Digitaal Erfgoed

Auteurs: Mijke Harst-van den Berg, Remko Helms, Wilbert Helmus, Martijn Hermans, Dirk van de Leemput, Marieke van Meer, Sandra Welters, Lita Wiggers.

Informatiebrief 2, 2019

Geachte lezer,

De eerste adviesbrief van deze commissie is tijdens een drukbezochte bijeenkomst op de Brightlands Smart Services Campus op 6 december 2018 aan aanwezigen uit het erfgoedveld gepresenteerd. Uit de discussie die na de presentatie volgde, bleek dat het onderwerp leeft en dat de aanbevelingen uit de adviesbrief positief werden ontvangen en dat er een gemeenschappelijk streven lijkt te liggen. Zowel bij kleine musea en historische- en heemkundeverenigingen als bij professionele instellingen is grote behoefte aan gemeenschappelijke afspraken en aan toepasbare technologie.

Afgelopen periode heeft de commissie meerdere reacties mogen ontvangen op de brief, zoals van de Coöperatie Erfgoed Limburg, Federatie van Musea in Limburg, Huis van de Kunsten en van Gedeputeerde Staten van Provincie Limburg. Deze laatste heeft, bij monde van gedeputeerde Ger Koopmans, laten weten dat ze alle aanbevelingen onderschrijft en dat ze bruikbaar zijn voor het nieuwe Provinciale Coalitieakkoord. Ze heeft daarnaast mogen constateren dat vanuit de Coöperatie Erfgoed Limburg en andere instellingen initiatieven zijn gestart om invulling te geven aan aanbevelingen. De commissie is verheugd dat er zoveel positieve betrokkenheid is bij de belangen van het digitaal erfgoed in Limburg

In deze tweede adviesbrief van 2019, bedoeld als onderlegger van de eerste brief, wordt ingegaan op aan ons gestelde vragen en voegen we een aantal aanvullingen op de eerste informatiebrief toe.

Ondertussen is het nieuwe coalitieprogramma van Provincie Limburg gepresenteerd en wordt komende maanden uitvoering hieraan geven met nieuw beleid. Onze adviescommissie zal Provincie Limburg blijven voeden en ontwikkelingen in het Limburgse en landelijke erfgoedveld blijven volgen.

Martijn Hermans, limburgsdigitaalerfgoed@gmail.com

waarnemend voorzitter

Definitie digitaal erfgoed

Het gebruik van het woord digitaal erfgoed blijkt nog weleens voor verwarring te zorgen. Om dit te voorkomen, is hieronder uitgeschreven hoe wij deze term gebruiken en begrijpen. Hierbij sluiten we aan bij de definities en gebruik binnen het Netwerk Digitaal Erfgoed¹.

definitie

Digitaal erfgoed is digitale verschijningsvorm van cultureel erfgoed.

Er kunnen drie vormen worden onderscheiden:

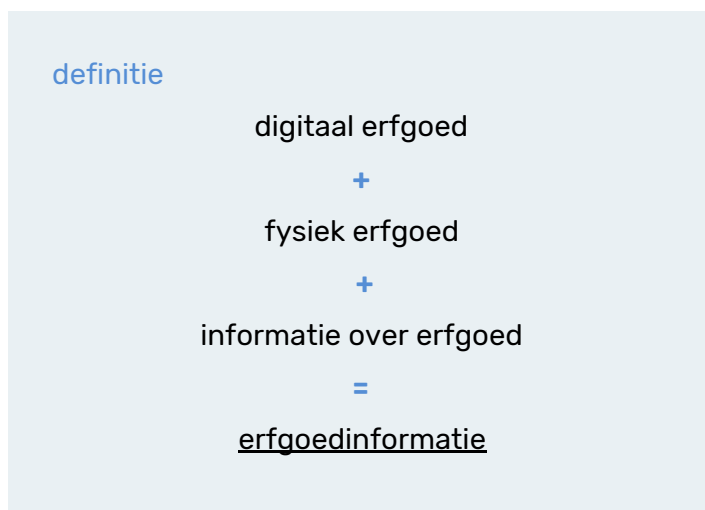
- **Digital born erfgoed:** erfgoedmateriaal dat van origine al digitaal is, zoals elektronische archieven, digitale kunst of foto's die met een digitale camera zijn gemaakt.
- **Gedigitaliseerd erfgoed:** erfgoedmateriaal dat van origine niet digitaal is, maar waarvan met digitalisering een reproductie is gemaakt.
- **Digitale informatie over erfgoed,** bijvoorbeeld beschrijvingen, detailfoto's of digitale reconstructies van het erfgoedobject. De informatie wordt meestal in een geordende vorm (bijvoorbeeld een database) beschikbaar gesteld.

Uit: ABC Digitaal Erfgoed, DEN²

¹ www.netwerkdigitaalerfgoed.nl

² <https://web.archive.org/web/20160807120418/http://www.den.nl/abc/Digitaal-erfgoed/>

Digitaal erfgoed is vervolgens maar een deel van het geheel aan erfgoed, fysiek als digitaal. Voor dit geheel aan erfgoed hanteren we het begrip 'erfgoedinformatie':

We vinden het begrip 'erfgoedinformatie' ook terug in de DERA, (Digitaal Erfgoed Referentie Architectuur), de met de overheid ontwikkelde set van afspraken en standaarden voor digitale producten gericht op erfgoed. Nederland is het eerste EU-land waar dit is gerealiseerd.

→ [Download basisdocument DERA](#) via Netwerk Digitaal Erfgoed

We spreken af dat bovenstaande definitie van digitaal erfgoed en het begrip erfgoedinformatie vanaf nu worden gehanteerd. We zetten dan een eerste stap in gemeenschappelijke afspraak, die bovendien aansluit bij landelijke afspraken.

Presentaties van digitaal erfgoed

Bij presentatie (of publieksbereik of -werking) spreken we van digitale toepassingen over erfgoed, bestemd voor bewoners en bezoekers van provincie Limburg. Het gaat dan om méér dan een simpele opsomming online van het erfgoed, maar om gecontextualiseerde 'tentoonstelling'. Dit valt echter buiten de scope van de adviescommissie.

Belang van solide partnerschap

De commissie is van mening dat het eigenaarschap van digitalisering ligt bij de organisatie die het erfgoed beheert, maar dat er wel een solide samenwerking moet zijn met andere erfgoedbeheerders en andere partijen, waaronder de overheid. De onderlinge samenwerking én een solide partnerschap met de overheid zijn onmisbaar om de Limburgse erfgoedcollecties duurzaam te beheren en toegankelijk te maken.

Het bereiken van duurzaam digitaal-erfgoedbeheer is een kwestie van diepte-investeringen, lange-termijnbeleid en langlopende, complexe operaties.

Collectiebeheerders van erfgoed- en kunstcollecties zullen dat op eigen kracht moeten doen, maar wel toereikend gefaciliteerd door de overheid. En die toereikende facilitering dient te bestaan uit beleid, kennis en steun gericht op de lange termijn en met een horizon van tenminste acht jaar, en zo min mogelijk onderhevig aan beleidsconjunctuur. De exacte invulling van dit 'solide partnerschap' kan op vele manieren en is aan de partijen, zolang iedere belanghebbende maar inziet dat dit een langjarig proces is. Een gebrekkig partnerschap op dit terrein verkleint de kans van slagen drastisch en is in niemands belang. Het dient een gemeenschappelijk belang: het voor toekomstige generaties veiligstellen van het Limburgse erfgoed.

Eén softwarepakket voor collectiebeheer is geen doel op zich

Eén van de vragen die door de commissie is ontvangen is waarom er niet een standaard wordt bepaald voor hardware en software, zoals bijvoorbeeld één collectiesysteem. De commissie heeft zich ten doel gesteld om zo min mogelijk op de stoel van uitvoerders te gaan zitten en zodoende een keuze te maken óf één pakket zinvol is en vervolgens welk pakket dat zou zijn. Het erfgoedveld is prima in staat om, met gebruik van beschikbare kennis in Nederland, deze stappen zelf te zetten.

Het kiezen van één softwaretool of hardware-oplossing voor een hele sector, of subsector, acht de commissie niet nodig omdat hedendaagse technologie en inzichten het juist mogelijk maken om tool-onafhankelijk te werken. Bovendien werken landelijke overheid en de grote softwareleveranciers hard aan uniformiteit in data-uitwisseling en -functionaliteit.

De commissie onderschrijft wél het belang van het gebruik van open standaarden en linked open data. Het is daarom belangrijk aan te sluiten bij de landelijke netwerkstructuur van Netwerk Digitaal Erfgoed.

Bij het gezamenlijk 'inkopen' van één tool is er een reëel risico dat de aandacht verslapt voor de daadwerkelijke uitdaging in onze provincie: gemeenschappelijke afspraken, kennisvergroting bij professionals en één gemeenschappelijke digitaliseringsagenda. Bovendien ontstaat er een 'lock-in' bij een softwareleverancier waardoor je onderhandelingsruimte tot nul wordt gereduceerd en je afhankelijk bent van het voortbestaan van deze leverancier.

Zelf ontwikkelde tools

Veel kleine organisatie kiezen voor een zelf ontwikkelde oplossing. De betrokken software-ontwikkelaars zullen zich moeten realiseren dat er standaarden zijn en dat het toekomstvast ontwikkelen belangrijk is. De nieuwe digitaal-erfgoedcoach, van het op te richten steunpunt, gaat samen met organisaties richting geven aan deze bewustwording.

Overigens is de reden vaak voor het zelf ontwikkelen van een tool het feit dat marktproducten kostbaar zijn en daardoor niet toegankelijk voor kleine organisaties. In een aantal andere provincies³ is een positieve ontwikkeling gaande waarin grote instellingen kleine instellingen meenemen in een softwarelicentie, voor een reële

³ Zoals in provincies Gelderland en Noord-Brabant, maar ook Continium dat een licentie deelt met Mijnmuseum.

vergoeding (en niet zelden in combinatie met kennisuitwisseling). Het is de moeite waard dit scenario voor Limburgse situatie te onderzoeken, bijvoorbeeld door de nieuwe digitaal-erfgoedcoach in samenwerking met Provincie Limburg en minimaal één provinciale instelling.

Wel of geen centrale infrastructuur?

In aanbeveling 7 van de eerste brief staat dat het niet opportuun is te investeren in grote, overkoepelende technische infrastructuur of platforms. Tijdens de presentatie op 6 december j.l. werd gememoreerd dat voor kleine musea of heemkundeverenigingen een dergelijke infrastructuur wel tot de mogelijkheden zou kunnen bestaan en dat hier ook behoefte aan lijkt te zijn.

De commissie vindt een sectorbrede technische *infrastructuur voor collectiebeheer en ontsluiting* niet raadzaam, omdat het praktisch onhaalbaar is, veel middelen vergt en daardoor een groot afbreukrisico kent.

Wel is het verstandig om, bijvoorbeeld in clusters van type instellingen - zoals kleine musea - samen te werken om te voorkomen dat niet iedereen zelf het wiel uitvindt. Zolang iedere organisatie uiteindelijk zelf keuzevrijheid heeft in welke oplossing zij voor haar verstandig acht.

Is toegankelijkheid van collecties in het geding?

De commissie stelt in haar eerste brief met aanbeveling 5 dat het online publiceren van collecties door erfgoedinstellingen en musea vanaf nu primair dient te worden ingestoken vanuit kwaliteit en context in plaats van kwantiteit (het 'alles-onlineprincipe'). Dat roept vervolgens de vraag op of de vakwereld en wetenschap daardoor niet teveel beperkt worden in hun toegang tot bronnen.

De commissie is van mening dat dat niet het geval zal zijn. Sterker nog, het besef dat een professional een andere behoefte heeft dan het grote publiek, zal resulteren in een meer gedifferentieerde doelgroepbenadering. En vervolgens in betere dienstverlening voor de verschillende doelgroepen.

De stellingen die de commissie daarbij aanneemt zijn:

- ✓ Professionals en onderzoekers zijn in eerste instantie het beste geholpen bij volledige indexen en daarmee kwalitatieve basisregistratie, informatie over waar collecties zijn en aan sectoroverstijgende koppelingen tussen relevante collecties (zoals het initiatief Limburg Collectie voorstaat);
- ✓ Het publiek heeft behoefte aan gecontextualiseerde online collectiepresentaties, net zoals een bezoek aan het museum in de echte wereld;
- ✓ Het online publiceren van volledige collecties is veel te duur voor regionale instellingen, zelfs voor veel landelijke. En zal om die reden ten koste gaan van investeringen in kwalitatieve registratie en publiekspresentatie.

De werking van duurzame identifiers

Het in gebruik nemen van duurzame identifiers ziet de commissie als een relatief eenvoudige stap in toekomstvaste toegankelijkheid van collectie in het online domein. Bronhouders gebruiken duurzame identifiers om hun informatie te identificeren, nu en in de toekomst. Een duurzame identifier is een URI die via HTTP opgevraagd kan worden, bijvoorbeeld een Cool URI of een persistent identifier. Desalniettemin roept het allerlei vragen over toepassingen en onderhoud. Netwerk Digitaal Erfgoed heeft een speciaal programma opgezet rond duurzame identifiers, waaronder.

De commissie adviseert dan ook een werkgroep of pilot te starten die de kennis over deze materie tot zich neemt en deelt met het, in eerste instantie het professionele, veld. Dit zou kunnen vanuit het nieuw op te richten steunpunt.

Inhoudelijke invulling van het steunpunt

Voor zover de commissie heeft begrepen wordt momenteel door Provincie Limburg samen met diverse partijen hard gewerkt aan de totstandkoming van een steunpunt zoals in de eerste brief vermeld onder aanbeveling 1.

De aandacht van het steunpunt kan zich de eerste jaren primair richten op het bereiken van een kwalitatief goede basisregistratie bij kleine musea en historische en heemkundige verenigingen. Dat vraagt om een steunpunt dat ten eerste acteert vanuit inhoudelijke kennis over registratie, ten tweede acteert vanuit een onderliggende duurzaamheidsagenda en ten derde acteert vanuit proces- en organisatiemanagement en als laatste acteert vanuit technologie / ict-kennis.

Kleine instellingen kunnen terecht voor ondersteuning bij het duurzaam digitaal toegankelijk maken van hun collecties. Het werken met generieke voorzieningen in het netwerk staat hierbij centraal. Erfgoedprofessionals kunnen daarvoor terecht bij speciaal aangestelde digitaal-erfgoedcoach.

- Heel belangrijk is om bij de vorming van het steunpunt aan te sluiten bij het [landelijk netwerk van steunpunten van Netwerk Digitaal Erfgoed](#).

Algemene zaken

1. De commissie is verheugd om te zien dat er vanuit Coöperatie Erfgoed Limburg wordt gewerkt aan gezamenlijke programma's en concrete projectinitiatieven.
2. In het coalitieprogramma 2019-2023 'Vernieuwend Verbinden' is te lezen dat Provincie Limburg zich blijft inspannen voor behoud van Limburgs erfgoed. Voor de commissie houdt 'behoud' van erfgoed ook in dat Provincie Limburg samen met het erfgoedveld zich blijft inspannen voor een toekomstvaste aanpak van registratie en digitalisering van erfgoed. Dat lukt het beste door verbindingen te leggen tussen mensen, organisaties en kennis van binnen en van buiten de provincie.

Daarnaast moet blijven worden gezocht naar vernieuwende technieken en digitale vertelvormen die iets toevoegen aan wat er al is. Dat biedt vervolgens een kans om de doelgroepen te verbreden en aansluiting te vinden bij hoe jongere generaties informatie tot zich nemen en zich engageren voor zaken die zij belangrijk vinden. Een duurzaam toegankelijk erfgoedlandschap voor toekomstige generaties is haalbaar door vernieuwende toepassing van erfgoed en cultuur. De basis moet daarvoor op orde zijn. Provincie Limburg dient daarin een rol als faciliterend regisseur te nemen en vervult daarmee een actieve rol in het Netwerk Digitaal Erfgoed.

3. Het Ministerie van OCenW besteedt deze kabinetsperiode veel aandacht aan erfgoed. Eén van de resultaten daarvan zijn nieuwe regelingen die specifiek zijn toegespitst op presentatie van digitaal erfgoed. Deze nieuwe subsidies zijn ondergebracht bij drie fondsen, te weten Mondriaanfonds, Fonds voor Cultuurparticipatie en Fonds Creatieve Industrie.
4. Digitaal Erfgoed Nederland (www.den.nl) gaat zich komende jaren minder richten op de technologische aspecten van digitaliseringsagenda en meer op organisatorisch-inhoudelijke aspecten.